

תשובה: גזרת גבינת עכו"ם לא בטלה

שאלה:

יש רבנים הסוברים שבימינו ניתן להקל בגבינת עכו"ם, על סמך דברי רבנו תם בתוספות, שכתב שגזרת הגבינה הייתה מחשש סכנה – כגון שמא נחש הטיל ארס בגבינה בזמן שהייתה מונחת זמן ממושך – ומכיוון שאין חשש זה שייך עוד בזמננו, בטלה הגזירה.

תשובה:

אכן, רבנו תם בתוספות (עבודה זרה לה ע"א ד"ה חדא קתני) כתב שהסיבה שגזרו על גבינת עכו"ם היא שיש לחוש שמא הטיל נחש בה ארס, דהיינו סכנת רעל נחשים בזמן שהגבינה הייתה עומדת במשך ימים רבים.

אולם זו שיטה יחידאית, וההלכה אינה כמותה.

לדעת הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות ג:ג), וכן לדעת הרא"ש, הגאונים, הרשב"א ורבים אחרים – גזירת גבינת עכו"ם היא גזירה מוחלטת של חכמים, שאינה תלויה בטעם מסוים, ואין לבטלה גם אם טעמיה בטלו.

כך כותב הטור, יורה דעה סימן קט"ו

הורו הגאונים שהיא אסורה, שכבר גזרו על הגבינות – בין שהעמידוה בדבר האיסור, בין שהעמידוה בדבר המותר, והאוכל גבינות העו"ג ... מכין אותו מכת מרדות

הטור, אף שאינו מצטט את אביו הרא"ש במפורש כאן, ידוע שכלל הוא שכאשר הטור מביא דין מבלי לחלוק – זו נחשבת גם לשיטת הרא"ש, מאבות ההוראה. כך, יש בידינו שנים מתוך שלושת עמודי ההוראה – הרמב"ם והרא"ש – שפסקו להחמיר בגזירה זו אף אם בטלו טעמיה.

דעת הרי"ף אינה ברורה בעניין זה, אך מאחר שלא מובאת כשיטה חולקת, מסתבר שלא חלק עליהם.

מרן השולחן ערוך (יו"ד סימן קט"ו סעיף ב), שהוא עצמו גם מחבר הבית יוסף, פוסק

"גזרו על גבינת העובדי כוכבים – אפילו העמידוה בעשבים – ואסורה"

ובדבריו בבית יוסף שם (ד"ה וכתב הרשב"א) הוא מדגיש

"...אפילו כן אסור לאכול גבינת העו"ג לפי שדבר זה יראה שנאסר במנין כמו היין וכל דבר שנאסר במנין אף על פי שאסרוהו לטענה ובטלה הטענה האיסור במקומו הוא עומד ע"כ וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכתב רבינו דבריו בסמוך ואף ע"פ שלא כתב הרמב"ם הוראה זו אלא בשם מקצת הגאונים משמע שכדבריהם הוא סובר שאל"כ ה"ל להביא דברי החולקים עליהם."

וכותב הרמ"א בפירוש על השולחן ערוך

"הגה: וכן המנהג ואין לפרוץ גדר"

כלומר, אין מחלוקת בין מרן הרמ"א למרן השולחן ערוך, אלא שניהם מסכימים שאין להקל ואין לפרוץ גדר הגזירה

ביאור הגר"א (שם ס"ק י"ג) מוסיף

שכבר גזרו על כל גבינות העובדי כוכבים בין שהעמידוה בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר גזירה משום שמעמידין אותה בדבר האסור לשון הרמב"ם... אלמא אסרו משום גזירה ונאסרה במנין, וכ"כ כל הפוסקים דלא כמ"ש תוס' שם ד"ה חדא כו

ויש להוסיף בבירור:

ההלכה הוכרעה כדעת רוב ככל הראשונים, ובראשם הרמב"ם והרא"ש, וכן כל גדולי האחרונים – ולפיכך אין לראות בכך עוד כספק דרבנן, אלא כפסיקה מחייבת ומוסכמת

האם כל גבינה בזמננו בכלל הגזירה

המילה "גבינה" בהלכה אינה זהה ל"צ'ייז" באנגלית

בימי חז"ל, גבינה הייתה מונח ייחודי שהתייחס לסוג ספציפי של גבינה קשה, חריפה ומיובשת, שנעשית כמעט תמיד ברנט של קיבת נבלה. גבינה זו הייתה נשמרת לאורך זמן, גם בלי קירור, והייתה שונה לחלוטין מהגבינות הרכות והעדינות הנפוצות כיום.

לכן, אין הכוונה שכל גבינה מסחרית בזמננו אסורה, אלא רק אלו העומדות בהגדרה ההלכתית של גבינת עכו"ם

לדוגמה, הגבינות הבאות – כאשר הן צמחיות ואינן כוללות רנט מהחי – אינן בכלל גזירת גבינה, ולכן אינן צריכות פיקוח רבני נוסף
וזאת משום שהמתכון הרגיל של גבינות אלו אינו מחייב שימוש ברנט מהחי, ורוב החברות כיום אינן משתמשות ברנט מהחי כלל, אלא באנזימים צמחיים או מיקרוביאליים

Types of Cheeses that are OK if vegetarian (without extra Rabbinical supervision):

American	Cream	Halloumi	Parmesan
Camembert	Emmental	Havarti	Pepper Jack
Cheddar	Farmer	Monterey Jack	Provolone
Colby	Feta	Mozzarella	Ricotta
Colby Jack	Fontina	Muenster	Swiss
Cottage	Goat	Paneer	

סיכום:

אין לנו רשות לבטל גזירת חכמים שנפסקה להלכה על ידי הרמב"ם, הרא"ש, הבית יוסף והשולחן ערוך.

אבל היתר הגבינות בזמננו נובע מכך שרוב הגבינות אינן בכלל "גבינה" של חז"ל, ואינן מבוססות על רכיבים או מתכונים הכלולים בגזירה

Gevinat AKU" M Sources

משנה תורה, הלכות מאכלות אסורות ג'

אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העכו"ם ואסרום מפני שמעמידין אותה בעור קבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר והלא עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו ולמה לא יבטל במעוטו. מפני שהוא המעמיד הגבינה. והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד הרי הכל אסור כמו שיתבאר: גבינה שמעמידין אותה העכו"ם בעשבים או בימי פרות כגון שרף התאנים והרי הן נכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה. שכתב גזרו על כל גבינת העכו"ם בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר המתיר גזרה משום שמעמידין אותה בדבר האסור:

טור, יורה דעה קט"ז

הורו הגאונים שהיא אסורה שכבר גזרו על הגביגות בין שהעמידה בדבר האסור בין שהעמידה בדבר המותר והאוכל גבינות העו"ג או חלב שחלבו עו"ג ואין הישראל רואהו מכין אותו מכות מרדות.

בית יוסף, יורה דעה קט"ז:ד'

והרשב"א כתב מקומות שידוע ממנהג העו"ג שאין מערבים לעולם החלב טמא בטהור שמאוס הוא להם וכן ידוע שנהגו לאסר לטוח פניהם בשומן חזיר כעו"ג הללו שאוכלים גבינה בימי תעניתם ואסור להם לאכול בשר באותם הימים וכן ידוע שאין מעמידין בעור קיבת נבלה אלא בציצי פרחים אפילו כן אסור לאכול גבינת העו"ג לפי שדבר זה יראה שנאסר במנין כמו היין וכל דבר שנאסר במנין אף על פי שאסרוהו לטענה ובטלה הטענה האיסור במקומו הוא עומד ע"כ וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכתב רבינו דבריו בסמוך ואף ע"פ שלא כתב הרמב"ם הוראה זו אלא בשם מקצת הגאונים משמע שכדבריהם הוא סובר שאל"כ ה"ל להביא דברי החולקים עליהם.

שולחן ערוך, יורה דעה קט"ז

גבינות העובדי כוכבים אסרום מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיטתם שהיא נבלה ואפילו העמידה בעשבים אסורה:

הגה וכן המנהג ואין לפרוץ גדר (ב"י) אם לא במקום שנהגו בהם היתר מקדמונים ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה מותר (אגור פ' שואל) וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו

ביאור הגר"א על שולחן ערוך יורה דעה קט"ז:י"ג

ואפילו כו'. שכבר גזרו על כל גבינות העובדי כוכבים בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר המותר גזירה משום שמעמידין אותה בדבר האסור לשון הרמב"ם. דע"כ לא חילקו בין גבינה לגבינה מדפריך שם אלא מעתה יבש תשתרי ישן תשתרי ודלמא אין ה"נ אלא ודאי כשאסרוהו לגמרי אסרוהו ולא חילקו וגמ' פריך למה לא חילקו ואמרו שם גזירה חדשה כו' אלמא אסרו משום גזירה ונאסרה במנין וכ"כ כל הפוסקים דלא כמ"ש תוס' שם ד"ה חדא כו'. ואין לדמות לשאר דברים שהותרו בבטל הסיבה שלא אסרו לכתחלה אלא לפי הענין ועריב"ש סי' שצ"ד ובחלב מחלק פעמים שאסור ופעמים שמותר וכן בכבשים ושאר דברים ולא מחלק בגבינה ועה"מ: